

En detektivjagt på DDR centrallukkere.

Leif Johansen.

Vidner:

Dr Gerhard Jehmlich

Leder af forskning og udvikling ved VEB Pentacon, forfatter til "VEB Pentacon Dresden – Geschichte der Dresdner Kamera- und Kinoindustrie nach 1945"

Herr Ing. Werner Hahn

Konstruktionsleder Kamera ved VEB Pentacon Dresden og leder af udviklingsgruppen for „Prestor“- Zentralverschluss 1958 ved VEB Zeiss Ikon Dresden.

Herr Schreiber

Tidligere tekniske leder ved Balda/Belca

Herr Hartmut Thiele

„Deutsche Photooptik von A – Z“ - Objektivverschluss

Herr Herbert Blumentritt

„Geschichte des Dresdner Fotoindustrie“

Herr Richard Hummel †

„Spiegelreflexkameras aus Dresden“

I min interesse for kameraer fra Dresden herunder specielt for tiden efter 1945 kom jeg snart til at skulle finde ud af, hvorledes DDR centrallukkerne i sidstnævnte periode egentlig var opstået. Nedenstående er resultatet af mine undersøgelser.

I det følgende vil en lukker blive betegnet med et S, hvis det er en lukker, der spændes selvstændigt før brug. Dette kan ske koblet sammen med filmfremføringen. Bogstavet A står for automatlukker, som bliver spændt af udløseren, når den trykkes ned. Hæmværk for lange tider op til 1/25 sek møder vi normalt kun ved S lukkere.

Det er velkendt, at med dannelsen i 1926 af Zeiss Ikon fik Carl Zeiss gennemtvunget, at alle partnerne i 80% af de bedre objektiver skulle anvende lukkere fra F. Deckel München (Compur familien), hvor Carl Zeiss havde stor aktiemæssig indflydelse. Tilbage for de enkelte produktionssteder var selv at lave lukkere til bokskamera samt enklere lukkere bla Klio hos Zeiss Ikon. De fabrikker i øst, som forblev udenfor Zeiss Ikon, brugte også fortrinvis lukkere fra Deckel eller Gauthier (Pronto familien).

Fra Dresden området var der før 2. verdenskrig en større produktion af A lukkere ved Gbr. Werner Tharandt (Junior og Stelo). Endvidere antydes det, at Max Baldeweg

(Balda) muligvis havde en produktion af mere avancerede lukkere. Det må dog her tages i betragtning, at nogle af fabrikkerne udenfor Zeiss Ikon fik leveret lukkere fra Deckel, Gauthier og Werner med eget navn.

Det fremgår af vidnerne, at Zeiss Ikon sammen med andre i de første år efter 1945 brugte (importerede) lukkere fra Deckel og Gauthier, men at der snart dels kom et forbud i Vestzonerne mod eksport af disse lukkere til Østzonen, dels at Østzonen/DDR efter valutareformen i Vest ikke havde valuta til i større omfang betale for vestlukkerne. Man møder dog DDR kamera med vestlukker, men kun ved kameraer beregnet til eksport til vesten (C. Zeiss Jena Werra og Altissa Altix). Det var derfor nødvendigt at opprioritere produktionen af egne centrallukkere herunder at fremme en nyudvikling.

Situationen i de første år var følgende:

Enkelte kilder nævner, er der blev lavet en Compur kopi, men flertallet af vidnerne afviser dette på kraftigste.

Mimosa kameraværk (fra 1946 til 1950) lavede Velax (A) samt Corona (S). Den sidste er sjældent at møde, det er mere almindeligt, at der til Mimosa kameraer bruges Prontor. Mimosas kameraproduktion ophørte og

Mimosa kameraet blev muligvis et kort stykke tid lavet i KW Niedersedlitz. Jeg har også en Mimosa I med Stelo (A) lukkeren fra Gbr. Werner, men mon det ikke er overskudsmateriale fra før krigen

Gbr. Werner i Tharandt lavede Junior (A) og Junior II (A) Werner blev en del af VEB Freital sammen med W. Beier, der i 1980 kom ind under Kombinatet Pentacon

Figur 1 Junior II i Beirette

VEB Balda værk/ Belca værk lavede Ovus (S) en lukker med samme funktionsområde som en Compur. Ovus (S) blev videreudviklet til Cludorlukkere som fandtes i mange kamera op mod 1950 herunder nogle af tidlige Altix , Welta og Certo ud over Belca

selv.

Figur 2 Cludor i Altix III

Efterhånden som behovet voksede, viste det sig, at Cludor (S) ikke egnede sig for masseproduktion, hvorfor den blev revideret og kom til at hedde Vebur (S)

Figur 3 Vebur i Belmira

Alle disse lukkere var 3 bladede. Produktionen af lukkere på Belca værket ophørte, da Objekt 4 tidligere Mimosa (se nedenfor) kom i gang. Belca fortsatte med kameraproduktion af egne mærker indtil det i 1956 kom ind under VEB Kamerawerke

Niedersedlitz og dermed i 1959 i det senere VEB Pentacon.

På Belca Werket (Objekt 3) var der derefter specialproduktion af tilbehør og senere mindre kameraserie herunder Praktisix nok i tæt samarbejde med udviklingsafdelingen for Pentacon, som blev samlet på KW værket i Niedersedlitz (Objekt 8), idet Praktica fremstillingen var flyttet til ICA bygningen (Objekt 1).

Mimosa Kamerawerk kom allerede omkring 1950 ind under VEB Zeiss Ikon. Nogenlunde samtidig overgik lukkerproduktionen ved Belca til VEB Zeiss Ikon, som placerede den i bygningerne fra det nu nedlagte Mimosa Kameraværk (Objekt 4). Til dette var knyttet en udviklingsgruppe som i 1952 kom med en 5 bladet nykonstrueret lukker Tempor (S) til erstatning for Vebur.

Figur 4 Tempor i Altix V

Figur 5 Prestor i WerraMatic

1954 begyndte udviklingen af en anden lukker, Prestor (S) 5 bladet med roterende blade i stedet for svingende blade (Sven Frederiksen's artikel Objektiv 86 1999 s.32) Målet med den var egentlig at nå 1/1000 sek men faktisk blev 1/750 s, trods dette var det den tids hurtigste centrallukker. Prestor kom også i en variant til SLR kameraet Pentina eneste DDR kamera med vekseloptik og centrallukker

Figur 6 Prestor-00-Reflex i Pentina

Objekt 4 stod endvidere for nykonstruktionen af lukkeren Priomat (A). KKW/Pentacon brugte Priomat i Pentonakameraer nogle få af disse fik dog en Prestorlukker (overkill).

Figur 7 Priomat i Pentona

Den lille guldfarvede Penti (24 x 24) konstrueret af VEB Zeiss Ikon som Orix og produceret fra 1958 hos VEB Welta (udenfor KKW), 1960-1961 hos VEB Prüfgeräte – Werk Medingen. Navnet skiftede til Penti/Penti I og II for derefter at blive produceret hos Pentacon, der fik den tidligere kemiske fabrik Helfenberg indrettet som produktionssted (Objekt 10). Her kunne skoleelever komme og få den obligatoriske "Polytekniske undervisning". Lukkeren i Penti er en navnløs lukker af samme type som Priomat, så mon ikke Pentacon bruger sin egen Priomat.

Altix brugte et lager af Compurlukkere fra før krigen (Altiflex) til Altix II. De fleste variationer af Altix III blev forsynet med en navnløs automatlukker, hvis produktionssted ikke har kunnet efterspores. Enkelte Altix III fik Cludor. Derefter gik Altix over til Vebur og Tempor i Altix IV, Altix V og Altix n.

Welta og Certo fulgte mønstret med først at tære på lagrene fra før krigen samt importere Compur/Prontor. Da dette ikke længere var muligt, blev derefter anvendt DDR lukkere fra Cludor og fremefter.

Imidlertid blev Prakticaserierne en så stor succes også i form af eksport dvs valutaindtjening, at VEB Pentacon i løbet 70'erne koncentrerede sig om Praktica ud over den ret specielle videreførelse af EXA, der blev lavet ved Certo Werk, det lille Penti I/II samt lommekameraet Pentacon K16.

Gbr. Werner i Tharandt fortsatte med at lave Junior, også da fabrikken indgik i VEB Freital og var dermed hovedleverandør til Beierette serien fra Beier i Freital senere VEB Freital. Denne serie løb lige frem til 1990. Beierette Electronic fra 1981 var et meget avanceret lille søgekamera med automatik. Lukkeren "Program 4-/500" blev udviklet i et samarbejde mellem VEB Freital, Pentacon og et elektronikfirma fra Berlin. Den styredes elektronisk fra 4 sek til 1/500 sek.

Mærker:

- Gbr. Werner er kendetegnet med en cirkel, hvori et G står omgivet af et W.
- Cludor har intet mærke.
- Vebur, Tempor og Prestor har det velkendte Ernemann Tårn fra Pentacon.

Resultat:

- Hvem kopierede Compur? – Ingen.
- Hvem startede spændlukkere i DDR? – Mimosa og Balda.
- Grundlaget for den videre produktion af spændlukkeren i DDR? – Balda/Belca
- Hvem lavede datidens hurtigste lukker? – VEB Pentacon.
- Hvor blev Corona af? – Ingen ved det.

Ikke alle gåder kan besvares.